

บทที่ 7

การจัดการชั้นเรียนและการชี้แนะผู้เรียน

ผู้สอน : อาจารย์กัลญญา เพชรภรณ์

การจัดการเรียนรู้นั้นหมายรวมถึงการจัดสภาพของห้องเรียน ที่ส่วนใหญ่เข้าใจกันว่าเป็นการจัดตกแต่งห้องเรียนทางวัตถุหรือทางกายภาพให้มีบรรยากาศน่าเรียนเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนเท่านั้น แต่ถ้าจะพิจารณากันอย่างละเอียดรอบคอบแล้ว การจัดการชั้นเรียนนั้น ผู้สอนต้องมีภาระหน้าที่มากมายหลายด้าน (ศศิธร ชันติธรางกูร, 2551 : 1) ซึ่งการจัดการชั้นเรียนเป็นพฤติกรรมกรรมการสอนที่ผู้สอนสร้างและคงสภาพเงื่อนไขของการเรียนรู้ เพื่อช่วยให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลขึ้นในชั้นเรียน ซึ่งถือเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ การจัดการชั้นเรียนที่มีคุณภาพนั้นต้องเป็นกระบวนการที่ดำเนินไปอย่างต่อเนื่องและคงสภาพเช่นนี้ไปเรื่อยๆ โดยสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ การให้ผลย้อนกลับและการจัดการเกี่ยวกับการทำงานของนักเรียน (Hall อ้างถึงใน ศศิธร ชันติธรางกูร, 2551 : 1) ดังนั้นการจัดการชั้นเรียนจึงเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญที่ผู้สอนต้องตระหนักเนื่องจากสภาพบรรยากาศในชั้นเรียนนั้นส่งผลกระทบต่อตัวผู้เรียน ทั้งในด้านพฤติกรรมสมาธิในการเรียน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เป็นต้น ซึ่งหากผู้สอนสามารถจัดการชั้นเรียนได้ดีก็ย่อมทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดีและมีความสุขในการเรียน

7.1 ความหมายของการจัดการชั้นเรียน

มีนักการศึกษาหลายท่านได้กำหนดความหมายของการจัดการชั้นเรียนไปในแนวทางเดียวกัน ดังนี้

Brophy (1996 : 5) กล่าวถึงการจัดการชั้นเรียนไว้ว่า หมายถึง การที่ครูสร้างและคงสภาพสิ่งแวดล้อมในการเรียนรู้ที่นำไปสู่การจัดการเรียนการสอนที่ประสบผลสำเร็จ ทั้งในด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ การสร้างกฎระเบียบและการดำเนินการที่ทำให้บทเรียนมีความน่าสนใจอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางวิชาการในชั้นเรียน

Everston and Weinstein (อ้างถึงใน ปรียาภรณ์ ตั้งคุณานันท์, 2557 : 5) ได้กล่าวว่างานการจัดการห้องเรียนหรือ Classroom management คือ การดำเนินงานของครูในการสร้างสรรค์สภาพแวดล้อมเพื่อสนับสนุนและอำนวยความสะดวกทั้งในด้านการเรียนรู้เชิงวิชาการ และการเรียนรู้ด้านปฏิสัมพันธ์แก่ผู้เรียน

ปรียาภรณ์ ตั้งคุณานันท์ (2557 : 6) ได้ให้ความหมายของการจัดการชั้นเรียนไว้ว่า การจัดการชั้นเรียนหมายถึง การดำเนินการของครูในการจัดสภาพแวดล้อมทั้งในเชิงกายภาพและจิตวิทยา เพื่อสร้างบรรยากาศให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ แลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์กับผู้สอนและเพื่อนอย่างมีความสุข

สุรางค์ ไคว์ตระกูล (2559 : 470) ได้อธิบายความหมายของการจัดการเรียนห้องเรียนอย่างมีประสิทธิภาพว่า หมายถึงการสร้างและการรักษาสิ่งแวดล้อมของห้องเรียนเพื่อเอื้อต่อการเรียนรู้ของนักเรียน หรือหมายถึง กิจกรรมทุกอย่างที่ครูทำเพื่อจะช่วยให้การสอนมีประสิทธิภาพและนักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ในการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

จากความหมายในข้างต้นจึงสรุปได้ว่า การจัดการชั้นเรียนคือ การจัดสภาพแวดล้อมในชั้นเรียนทั้งในเชิงกายภาพและจิตวิทยาให้เอื้ออำนวยต่อการเรียนการสอน เพื่อช่วยส่งเสริมให้กระบวนการเรียนการสอนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ และช่วยสร้างแรงจูงใจในการเรียนตลอดจนช่วยส่งเสริมความมีระเบียบวินัย เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

7.2 ความสำคัญของการจัดการชั้นเรียน

การจัดการชั้นเรียนมีความสำคัญด้วยเหตุผล 5 ประการคือ

7.2.1 การเรียนรู้จะเกิดขึ้นไม่ได้หรือเกิดได้น้อยถ้ามีสิ่งรบกวนในชั้นเรียนอยู่ตลอดเวลาด้วยปัญหาทางด้านพฤติกรรมของนักเรียน

7.2.2 นักเรียนที่อยู่ชั้นเรียนที่ไม่เป็นระเบียบเรียบร้อย สิ่งแวดล้อมในชั้นเรียนมีเสียงดังและสิ่งรบกวน หรือการจัดที่นั่งไม่เหมาะสมอาจเป็นสาเหตุให้เกิดปัญหาทางวินัยนำไปสู่การแสดงพฤติกรรมที่ก้าวร้าวหรือทำให้นักเรียนไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ ส่งผลให้นักเรียนไม่สามารถเรียนรู้ได้เต็มที่

7.2.3 การกำหนดคุณลักษณะพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของนักเรียนไว้ล่วงหน้า จะมีประโยชน์อย่างยิ่งต่อการจัดการชั้นเรียน เพราะจะทำให้นักเรียนมีแนวทางในการควบคุมพฤติกรรมของตนเองโดยไม่แสดงอาการหรือพฤติกรรมที่จะเป็นการรบกวนการเรียนของผู้อื่น

7.2.4 ชั้นเรียนที่มีการจัดการกับพฤติกรรมของนักเรียนได้อย่างเหมาะสม จะทำให้ครูสามารถดำเนินการสอนได้อย่างเต็มที่โดยไม่เสียเวลากับการแก้ปัญหาพฤติกรรมของนักเรียน

7.2.5 การจัดการชั้นเรียนให้นักเรียนมีวินัยในการเรียนรู้ และการอยู่ร่วมกันด้วยความเอื้ออาทรโดยคำนึงถึงกฎระเบียบของชั้นเรียนอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้จะยังประโยชน์ต่อการรู้แล้วยังมีผลประโยชน์ในระยะยาวคือเป็นการปลูกฝังลักษณะนิสัยเพื่อการเป็นพลเมืองดีในอนาคตอีกด้วย

ดังนั้นจึงอาจสรุปความสำคัญของการจัดการชั้นเรียนได้ว่า เป็นการดำเนินการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดสภาพแวดล้อมในชั้นเรียน เพื่อกระตุ้นส่งเสริมบรรยากาศการเรียนรู้ รวมถึงการแก้ปัญหาพฤติกรรมของนักเรียนโดยมีเป้าหมายเพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดประสงค์ของการเรียนการสอนตลอดจนบรรลุตามเป้าหมายของการศึกษา

7.3 การจัดชั้นเรียนเพื่อส่งเสริมบรรยากาศการเรียนรู้

บรรยากาศการเรียนรู้ หมายถึง การจัดสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ทั้งในและนอกชั้นเรียน เพื่อกระตุ้นส่งเสริมให้นักเรียนเกิดความรู้สึกอยากเรียน มีความกระตือรือร้นสนใจในสิ่งที่เรียน การจัดบรรยากาศการเรียนรู้จึงเป็นการจัดสภาพแวดล้อมในชั้นเรียนให้สอดคล้องกับการเรียนการสอน เพื่อช่วยสร้างบรรยากาศในการเรียนที่น่าสนใจ และจูงใจให้นักเรียนไม่เบื่อหน่ายต่อการเรียน นอกจากนี้ยังช่วยแก้ปัญหาในการปกครองชั้นเรียนและแก้ปัญหาในเรื่องวินัยได้อีกด้วย ในขณะที่ Eby (1998 : 26) กล่าวถึง บรรยากาศชั้นเรียนว่า เป็นการรวมเอาลักษณะการจัดห้องเรียนที่เป็นระเบียบเรียบร้อย การตกแต่งห้อง การควบคุมดูแลการเคลื่อนไหวและการส่งเสียงดังของนักเรียน ตลอดจนการจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพอื่นๆ อันได้แก่ แสงสว่าง กลิ่น การจัดสภาพแวดล้อมทางจิตวิทยา เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ สร้างความพึงพอใจ และความสนใจให้นักเรียนอยากเรียนรู้

การจัดการชั้นเรียนเป็นการดำเนินการทั้งหมด เพื่อสร้างเสริมบรรยากาศการเรียนรู้ ประกอบด้วย การจัดสภาพแวดล้อมให้นักเรียนทั้งในและนอกห้องเรียน ทั้งทางด้านกายภาพ ได้แก่ การจัดห้องเรียนที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนอย่างหลากหลาย ตั้งแต่การจัดโต๊ะเรียนการ

ตกแต่งห้องเรียน รวมถึงการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมทางจิตวิทยาได้แก่การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน การร่วมกันสร้างกฎกติกาของการเรียนรู้ในชั้นเรียน เป็นต้น

การจัดการชั้นเรียนให้บรรลุเป้าหมายได้นั้น ครูจะต้องดำเนินการในสิ่งต่อไปนี้คือ (Brophy, 1999 : 48)

- 1) การจัดเก็บอุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ ในชั้นเรียน
- 2) การกำหนดลักษณะการเคลื่อนไหวของนักเรียนในชั้นเรียน
- 3) การกำหนดกฎระเบียบในชั้นเรียนตั้งแต่วันแรกของการศึกษา
- 4) การเริ่มและการสิ้นสุดการสอนด้วยความราบรื่น
- 5) การจัดการเกี่ยวกับการเปลี่ยนกิจกรรมของนักเรียนในระหว่างชั่วโมงเรียน
- 6) การจัดการเกี่ยวกับการทำกิจกรรมของนักเรียน เริ่มจากการกระตุ้นให้นักเรียนสนใจบทเรียน และขจัดอุปสรรคหรือสิ่งที่ยกวนการเรียนให้มันน้อยที่สุด
- 7) การดำเนินการให้การเรียนรู้เป็นไปในทางที่ครูได้กำหนดหรือวางแผนไว้
- 8) การดำเนินการเพื่อให้นักเรียนพัฒนาความต้องการเพื่อสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ จึงเป็นงานที่ครูมีภารกิจสำคัญพอ ๆ กับการเรียนรู้นั้นทีเดียว

7.4 การจัดการชั้นเรียนด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ

7.4.1 ความหมายการจัดการชั้นเรียนด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ

การจัดสภาพแวดล้อมต่างๆ ภายในห้องเรียนให้เป็นระเบียบเรียบร้อย น่าดู มีความสะอาดมีเครื่องใช้และสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ที่จะส่งเสริมให้การเรียนของนักเรียนสะดวกขึ้น

การจัดสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ เป็นการดำเนินงานต่างๆ เพื่อสร้างบรรยากาศและปรับปรุงสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้ ตลอดจนเป็นการป้องกันปัญหาด้านพฤติกรรมก่อนที่จะเกิดปัญหาขึ้นจริง Catherien H. Kaser (2000) ได้สรุปงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผลการจัดชั้นเรียนทางกายภาพไว้ดังนี้

งานวิจัยเกี่ยวกับการจัดสิ่งแวดล้อมในชั้นเรียนพบว่า การจัดสภาพทางกายภาพมีผลต่อพฤติกรรมทั้งครูและนักเรียน การจัดชั้นเรียนให้มีโครงสร้างที่ดีมีแนวโน้มที่จะช่วยพัฒนาความสามารถทั้งทางการเรียนและด้านความประพฤติของนักเรียน นอกจากนี้สิ่งแวดล้อมในห้องเรียนยังเป็นเสมือนสัญลักษณ์ที่แสดงให้นักเรียนหรือบุคคลอื่นได้รู้ว่า ครูเห็นคุณค่าของพฤติกรรม

และการเรียนรู้ของนักเรียนเพียงไร เพราะถ้าจัดการชั้นเรียนไม่เหมาะสมกับการจัดตารางเรียนและ กิจกรรมการเรียนการสอนที่ครูวางแผนไว้แล้ว อาจเป็นอุปสรรคขัดขวางการทำหน้าที่ของครูเท่าๆ กับการจำกัดวิธีการเรียนของนักเรียน นอกจากนี้การจัดสิ่งแวดล้อมทางกายภาพที่ดีในห้องเรียนเป็น วิธีการหนึ่งที่จะทำให้การจักการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพมากขึ้น ทั้งนี้เพราะจะทำให้พฤติกรรมที่เป็น ปัญหาลดลงและสร้างบรรยากาศแห่งการเรียนรู้เพิ่มขึ้น

7.4.1.1 ปัจจัยเงื่อนไขของความสำเร็จในการดำเนินงานจัดการชั้นเรียน เคเซอร์ได้สรุป จากการสังเคราะห์ผลการวิจัยเกี่ยวกับการจัดการชั้นเรียนได้ว่า ความสำเร็จหรือความล้มเหลวของ การดำเนินงานจัดการชั้นเรียนของครู ขึ้นอยู่กับปัจจัยเงื่อนไขที่สำคัญ คือ

- 1) การจัดที่ว่างในชั้นเรียน หมายถึงการจัดที่นั่งของนักเรียนเป็นเช่นไร
- 2) ปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน หรือนักเรียนกับนักเรียนเป็นอย่างไร
- 3) การเคลื่อนที่ไปรอบๆห้องของสมาชิกในชั้นเรียนจะทำได้โดยกรณีใด
- 4) การรับรู้ถึงบรรยากาศ และระเบียบวินัยในภาพรวมเป็นอย่างไร

นอกจากนี้งานวิจัยเกี่ยวกับการจัดสิ่งแวดล้อมได้เสนอแนะว่า การจัดห้องเรียน ควรเอื้อต่อกิจกรรมการเรียนที่หลากหลายตลอดทั้งวัน และควรจัดชั้นเรียนเพื่อให้ครูได้สอนตามความ ต้องการของนักเรียนทั้งด้านความรู้ สังคมและอารมณ์ของนักเรียน

7.4.1.2 ลักษณะของการจัดชั้นเรียนทางกายภาพที่ดี จากงานวิจัยในปัจจุบันพบว่า การ จัดชั้นเรียนทางกายภาพที่ดีนั้นจะสะท้อนถึงลักษณะดังต่อไปนี้

- 1) มีการจัดที่ว่างในชั้นเรียนอย่างชัดเจน เพื่อใช้เอนกประสงค์และเพื่อให้ นักเรียนมั่นใจในการใช้ที่ว่างของตน
- 2) ในชั้นเรียนที่นักเรียนมีปัญหาทั้งทางด้านการเรียนและความประพฤติอาจ แก้ปัญหาได้ด้วยการแยกออกมาอยู่ที่ว่างมากขึ้น เพื่อให้มีสมาธิในการทำงานอย่างอิสระตามลำพัง
- 3) มีที่ว่างส่วนตัวของนักเรียนแต่ละคน และมีพื้นที่ของนักเรียนทั้งกลุ่มใหญ่ กลุ่มเล็กสำหรับทำกิจกรรมต่างๆ
- 4) ลักษณะที่นั่งของนักเรียนเป็นแถวเพื่อสะดวกในการทำกิจกรรมการเรียนรู้ ในเนื้อหาวิชาการ ในขณะที่การจัดเป็นกลุ่มจะทำให้นักเรียนมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม
- 5) การจัดชั้นเรียนในบริเวณที่จำกัดและการใช้อย่างหนาแน่น เช่น บริเวณที่ เหลาดินสอ ที่ว่างถึงขยะหลังห้อง หรือบริเวณที่มีการเรียนการสอนตลอดจนส่วนที่จะทำให้ นักเรียนถูกรบกวนโดยง่าย ครูควรจัดให้นักเรียนนั่งห่างออกไป

- 6) ครูและนักเรียนทั้งชั้นควรมองเห็นกันและกันอย่างชัดเจน
- 7) ควรจำกัดสิ่งรบกวนทางการมองเห็นและการได้ยินที่จะมารบกวนความสนใจและพฤติกรรมของนักเรียนที่จะทำให้เกิดผลดีต่อการดำเนินงานในชั้นเรียน
- 8) การจัดที่ว่างสำหรับนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษควรให้นั่งอยู่ใกล้ครูจะทำให้เกิดผลดี เพราะทำให้ครูสามารถจัดการพฤติกรรมที่เป็นปัญหา และช่วยให้ครูใช้แรงเสริมนักเรียนในทางบวกได้ง่ายขึ้น
- 9) การจัดชั้นเรียนทางกายภาพที่เป็นระเบียบเรียบร้อยจะมีประโยชน์และทำให้เกิดพลัง เพื่อให้นักเรียนสามารถเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตามสภาพทางกายภาพในชั้นเรียนจะเปลี่ยนแปลงได้ตามลักษณะทางวัฒนธรรม และทางภาษาของนักเรียน ซึ่งควรเป็นไปตามความต้องการของนักเรียน

7.4.1.3 สิ่งที่ต้องคำนึงในการจัดที่นั่งของนักเรียนและครู

1) การจัดที่นั่งของนักเรียน

การจัดที่นั่งของนักเรียนนั้น สิ่งสำคัญที่ครูจะต้องคำนึงคือ การเลือกรูปแบบการจัดโต๊ะให้เหมาะสมกับวิธีการสอนของครู และการจัดที่ว่างสำหรับการเคลื่อนที่ของผู้เรียนอย่างเหมาะสม ถ้าชั้นเรียนใดมีผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษเรียนร่วมด้วย ครูควรพิจารณาจัดที่นั่งสำหรับนักเรียนเหล่านี้ให้เหมาะสมกับความต้องการของผู้เรียนแต่ละคน Joyce Mcleod, Jan Fisher and Ginni Hoover (2003 : 6) ให้ข้อเสนอไว้ดังนี้

- (1) ต้องเหมาะสมกับรูปแบบการสอนของครูหรือกิจกรรมที่ครูใช้บ่อยๆ
 - (2) จะต้องยืดหยุ่น คือสามารถจัดโต๊ะแบบอื่นได้สะดวก รวดเร็วและเหมาะสมกับกิจกรรม
 - (3) จะต้องมียุ่ที่ว่างสำหรับการเคลื่อนที่ มีที่เก็บของและวางอุปกรณ์
 - (4) จัดให้มีที่ว่างและที่ส่วนตัวสำหรับผู้เรียนแต่ละคน
- ทั้งนี้ ครูควรพิจารณาและใช้ความละเอียดรอบคอบในการดำเนินการกำหนดรูปแบบของการจัดที่นั่งสำหรับนักเรียน และของครูในชั้นเรียนตลอดจนการจัดที่นั่งเสริมสำหรับการทำกิจกรรมพิเศษ หรือการจัดที่นั่งสำหรับนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษในชั้นเรียนแบบเรียนรวม

2) การจัดที่นั่งสำหรับครู

การจัดโต๊ะและที่นั่งของครูถือเป็นปัจจัยที่สำคัญที่มีอิทธิพลต่อบรรยากาศในชั้นเรียน แมคเล็ด พิซเซอร์และยูเวอร์เสนอแนะแนวทางในการพิจารณาไว้ดังนี้ (Joyce McLeod et.al, 2003 : 9)

(1) การจัดที่นั่งครูไว้หลังห้องเรียน จะเป็นการส่งเสริมบรรยากาศของการเรียนที่เน้นนักเรียน ในขณะที่เดียวกัน ครูสามารถทำงานของตนเองและสามารถจับตามพฤติกรรมของนักเรียนไปด้วย นอกจากนั้นยังเป็นการเปิดโอกาสให้นักเรียนสามารถพูดคุยกับครูได้โดยที่เพื่อนไม่ได้สังเกตเห็นอีกด้วย

(2) การจัดที่นั่งครูไว้หน้าห้องเรียน เป็นการส่งเสริมบรรยากาศของชั้นเรียนแบบมีการควบคุม และครูสามารถมองเห็นความเป็นไปสภาพของห้องเรียนทั่วทั้งห้อง ในขณะที่ครูสั่งให้นักเรียนทำงาน แต่การจัดที่นั่งเช่นนี้ครูจะไม่สามารถพูดคุยกับนักเรียนเป็นการส่วนตัวได้

(3) การจัดที่นั่งของครูไว้กลางห้องท่ามกลางที่นั่งของนักเรียน การจัดเช่นนี้เป็นการส่งเสริมบรรยากาศ ของการที่ครูมีบทบาทเป็นผู้อำนวยความสะดวก นักเรียนสามารถมายังโต๊ะครูได้ง่าย แต่การจัดที่นั่งเช่นนี้ครูจะไม่สามารถพูดคุยกับนักเรียนเป็นการส่วนตัวได้

(4) การจัดที่นั่งครูไว้นอกห้องเรียน ทำให้เห็นว่าครูมีที่ทำงานเป็นส่วนตัว ดังนั้นการพูดคุยกับนักเรียนเป็นการเฉพาะจึงสามารถทำได้อย่างสะดวก แต่อาจมีปัญหาด้านการดูแลพฤติกรรมนักเรียนไม่ว่าครูจะจัดที่นั่งของตนเองอยู่ที่ใดของห้องเรียน สิ่งสำคัญประการหนึ่งที่ครูควรคำนึงคือ การจัดสิ่งของที่อยู่บนโต๊ะของครูด้วยความเป็นระเบียบเรียบร้อย เพราะนอกจากจะได้รับคำชื่นชมกับผู้พบเห็นแล้วยังเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียนในด้านความมีระเบียบอีกด้วย

7.4.2 การจัดตกแต่งห้องเรียน

นอกเหนือจากการจัดที่นั่งสำหรับนักเรียนและครูแล้ว การจัดการชั้นเรียนที่ส่งเสริมบรรยากาศให้นักเรียนสามารถเรียนรู้ตามเป้าหมายของบทเรียนในแต่ละวัน คือการจัดตกแต่งส่วนอื่นๆของห้องเรียน ได้แก่ การจัดมุมส่งเสริมความรู้ มุมอ่านหนังสือ ศูนย์การเรียนรู้ ป้ายนิเทศ เป็นต้น การจัดตกแต่งห้องเรียนหรือการจัดมุมประสบการณ์ในแต่ละระดับชั้น ครูควรพิจารณาถึงลักษณะเฉพาะของเด็กแต่ละวัย ดังนี้

8.4.2.1 ห้องเรียนระดับอนุบาล จะต้องมีมุมเสริมประสบการณ์เพื่อส่งเสริมพัฒนาการของนักเรียนทุกด้าน จึงต้องตกแต่งด้วยวัสดุอุปกรณ์ที่เป็นของจริง เสมือนจริงหรือสิ่งจำลองที่มีขนาดย่อส่วนที่เหมาะสมกับสภาพร่างกายของนักเรียน และควรมีลักษณะยืดหยุ่นคล้าย

บ้านมากที่สุด นักเรียนควรนั่งทำงานกับพื้นหรืออาจมีโต๊ะเก้าอี้ที่มีขนาดเล็กเหมาะสมกับวัย ห้องเรียนควรประกอบด้วยมุมเสริมประสบการณ์และพัฒนาการทั้งสี่ด้านคือ

1) ด้านร่างกาย ได้แก่ มุมแต่งตัวจะประกอบด้วย เสื้อผ้า กระจก หวี เป็นต้น

2) ด้านอารมณ์ ได้แก่ มุมเครื่องดนตรี ซึ่งอาจประกอบด้วยของจริงของจำลอง

3) ด้านสังคม ได้แก่ มุมโต๊ะอาหาร มุมเกม

4) ด้านสติปัญญา ได้แก่ มุมอ่านหนังสือ มุมเกมการศึกษา เป็นต้น

7.4.2.2 ห้องเรียนระดับชั้นประถมศึกษา การจัดมุมเสริมประสบการณ์ในชั้นเรียน อาจประกอบด้วย มุมอ่านหนังสือ มุมเกม มุมวิทยาศาสตร์ สิ่งที่สำคัญคือเป็นมุมที่มีกิจกรรมหรือแหล่งการเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ในหลักสูตร เช่น มุมคณิตศาสตร์ มุมวิทยาศาสตร์ มุมภาษาไทย มุมศิลปะ มุมสังคมศึกษา โดยมุมต่างๆเหล่านี้ครูอาจจัดรวมเป็นมุมเสริมประสบการณ์หรือทักษะชีวิตที่เกี่ยวข้องกับความรู้ที่สัมพันธ์กับบทเรียน องค์กรประกอบในมุมต่างๆ อาจประกอบด้วย หนังสือเสริมประสบการณ์ที่แยกต่างหากออกมาจากมุมหนังสือ ประกอบด้วย แบบฝึกทักษะเสริมความรู้ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ ตลอดจนเกมการศึกษา ด้วยเหตุนี้ การจัดชั้นเรียนจึงเป็นการส่งเสริมใช้หลักสูตรให้เกิดผลต่อนักเรียนได้ทางหนึ่ง

7.4.2.3 ห้องเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ครูอาจจัดมุมเสริมประสบการณ์ได้ เช่นเดียวกับการจัดห้องเรียนระดับชั้นประถมศึกษา แม้ทางโรงเรียนจัดเป็นห้องเรียนเฉพาะวิชา เช่น ห้องวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ ภาษาไทย ห้องเรียนระดับมัธยมนี้อาจมีมุมเสริมประสบการณ์ มุมอ่าน เกมการศึกษา เป็นมุมที่จัดให้นักเรียนศึกษาหาความรู้ที่เกี่ยวข้องกับบทเรียนที่กำลังเรียนเพิ่มเติมจากที่ครูสอน ทั้งนี้อาจรวมถึงหนังสือเรียน หนังสือเสริมทักษะ แบบฝึกหัด แหล่งการเรียนรู้ ได้แก่ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ เช่น การสืบค้นทางอินเทอร์เน็ต ซีดีรอม เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม การจัดชั้นเรียนทางกายภาพของโรงเรียนมีสภาพ ลักษณะและมีข้อจำกัดแตกต่างกันอยู่มากทั้งทางด้านขนาดของห้องเรียน จำนวนนักเรียนในชั้นที่มีจนมากเกินไป รวมถึงข้อจำกัดทางด้านวัสดุอุปกรณ์ ด้วยเหตุนี้ครูมีอาชีพจึงควรใช้ดุลพินิจในการจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพให้เหมาะสมกับบริบทของตนเองให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด

7.4.3 การจัดป้ายนิเทศ

ป้ายนิเทศไว้ที่ฝาผนังของห้องเรียน ส่วนใหญ่จะติดไว้ที่ข้างกระดานดำทั้ง 2 ข้าง ครูควรใช้ป้ายนิเทศที่เป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอน โดย

- 1) จัดตกแต่งออกแบบให้สวยงาม น่าดู สร้างความสนใจให้นักเรียน
- 2) จัดเนื้อหาสาระให้สอดคล้องกับบทเรียน อาจใช้ติดสรุปบทเรียน ทบทวนบทเรียน หรือเสริมความรู้ให้นักเรียน
- 3) จัดให้ใหม่อยู่เสมอ สอดคล้องกับเหตุการณ์สำคัญ หรือวันสำคัญต่าง ๆ ที่นักเรียนเรียนและควรรู้
- 4) จัดติดผลงานของนักเรียนและแผนภูมิแสดงความก้าวหน้าในการเรียนของนักเรียนจะเป็นการให้แรงจูงใจที่น่าสนใจวิธีหนึ่ง

7.4.3.1 แนวการจัดป้ายนิเทศ

เพื่อให้การจัดป้ายนิเทศได้ประโยชน์คุ้มค่า ครูควรคำนึงถึงแนวการจัดป้ายนิเทศในข้อต่อไปนี้

- 1) กำหนดเนื้อหาที่จะจัด ศึกษาเนื้อหาที่จะจัดโดยละเอียด เพื่อให้ได้แนวความคิดหลัก หรือสาระสำคัญ เขียนสรุป หรือจำแนกไว้เป็นข้อ ๆ
- 2) กำหนดวัตถุประสงค์ในการจัดโดยคำนึงถึงแนวความคิดหลัก สาระสำคัญของเรื่องและคำนึงถึงกลุ่มเป้าหมายว่าต้องการเขาารู้อะไร แค่นั้น อย่างไร
- 3) กำหนดชื่อเรื่อง นับว่าเป็นส่วนสำคัญที่จะช่วยดึงดูดความสนใจของผู้ดู ชื่อเรื่องที่ดีต้องเป็นใจความสั้น ๆ กิใจความให้ความหมายชัดเจน ท้าทาย อาจมีลักษณะเป็นคำถาม และชี้ให้เห็นวัตถุประสงค์ในการจัดแผ่นป้าย
- 4) วางแผนการจัดกล่าว ๆ ไว้ในใจว่าจะใช้วัสดุอะไรบ้าง แล้วจึงช่วยกันจัดหาสิ่งเหล่านั้น อาจเป็นรูปภาพ แผนภาพ ภาพสเก็ตซ์ ของจริง หรือจำลอง การ์ตูน เท่าที่พอจะหาได้
- 5) ออกแบบการจัดที่แน่นอน โดยคำนึงถึงสิ่งที่มีอยู่ โดยสเก็ตซ์รูปแบบการจัดลงบนกระดาษรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าคล้ายแผ่นป้ายว่าจะวางหัวเรื่อง รูปภาพ และสิ่งต่าง ๆ ในตำแหน่งใด คำบรรยายอยู่ตรงไหน ใช้เส้นโยงอย่างไรจึงจะน่าสนใจ ควรออกแบบสัก 2 - 3 รูปแบบ แล้วเลือกเอารูปแบบที่ดีที่สุด

6) ลงมือจัดเตรียมชิ้นส่วนต่าง ๆ ให้มีขนาดและอยู่ในสภาพพร้อมที่จะขึ้นแสดงบนแผ่นป้ายได้อย่างเหมาะสม หัวเรื่องจะใช้วิธีใด ภาพต้องฉีกใหม่ คำบรรยายจะทำอย่างไร เตรียมให้พร้อม

7) ลงมือจัดจริงบนแผ่นป้ายตามรูปแบบที่วางไว้ อาจทดลองวางบนพื้นราบในพื้นที่เท่าแผ่นป้ายก่อน เพื่อระยะเวลาที่เหมาะสมก่อนนำไปใช้จริง (www.socialscience.igetweb.com : ออนไลน์)

7.5 การจัดการชั้นเรียนทางด้านจิตวิทยา

การจัดการชั้นเรียน นอกเหนือจากการสร้างบรรยากาศทางกายภาพที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนแล้ว ครูควรต้องศึกษาพัฒนาความสามารถของตนอยู่ตลอดเวลา คือการจัดการสิ่งต่าง ๆ ที่มีผลต่อการส่งเสริมความสนใจ ความเข้าใจ ความกระตือรือร้นในการเรียน รวมถึงจัดสิ่งต่าง ๆ ที่รบกวนหรือยับยั้งการเรียนรู้ของนักเรียนซึ่งก็ได้แก่ การจัดการสิ่งแวดล้อมทางด้านจิตวิทยานั้นเอง จึงเป็นหน้าที่ของครุมืออาชีพที่จะต้องจัดการด้านต่าง ๆ ในชั้นเรียนให้เป็นไปได้ด้วยดี

7.5.1 ความหมายของการจัดการชั้นเรียนทางด้านจิตวิทยา

การจัดการชั้นเรียนทางด้านจิตวิทยา หมายถึง การจัดการเกี่ยวกับความรู้สึก เจตคติ และพฤติกรรมของนักเรียนโดยมีเป้าหมายที่จะส่งเสริมระเบียบวินัยในการจัดการเรียนรู้ เพื่อมุ่งให้นักเรียนสามารถพัฒนาได้อย่างสูงสุด

บรรยากาศทางจิตวิทยาในแต่ละชั้นเรียน จึงขึ้นอยู่กับแนวคิดหรือความเชื่อในการจัดการศึกษาของครูหรือของสังคมในแต่ละยุคสมัย ว่ามุ่งให้นักเรียนมีการเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนอย่างไร เช่น ต้องการให้ห้องเรียนเงียบสงบเพื่อให้นักเรียนทุกคนตั้งใจเรียนและมุ่งอยู่กับการทำงานตรงหน้าให้สำเร็จ ซึ่งบางครั้งห้องเรียนสงบเรียบร้อยอาจทำให้นักเรียนบางคนไม่มีความสุขและอาจเกิดปัญหาการหนีโรงเรียน เป็นต้น หรือครูบางคนอาจมุ่งให้นักเรียนมีการเรียนรู้ร่วมกัน มีการสนทนา แลกเปลี่ยนความรู้ความคิดเห็นซึ่งกันและกัน มีการทำงานในลักษณะของการร่วมมือกันภายในกลุ่มหรือแลกเปลี่ยนกันระหว่างกลุ่มห้องเรียน ลักษณะเช่นนี้ย่อมมีความเคลื่อนไหวมีเสียงพูดคุยกันดังพอสมควรจึงแตกต่างจากห้องเรียนประเภทแรก ดังนั้นการตัดสินใจว่าจะดำเนินการจัดการชั้นเรียนอย่างไรนั้น ครุมืออาชีพควรสำรวจหรือพิจารณาความเชื่อของตนเองว่ามุ่งให้นักเรียนอยู่ในชั้นเรียน

ด้วยความรู้สึก เจตคติ ค่านิยม และการเรียนรู้ในรูปแบบใดและมีแนวทางการดำเนินการในชั้นเรียนของตนอย่างไร

แนวคิดการจัดการชั้นเรียนของคุนิน (The Kounin Model) คุนิน (Kounin, 1970) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับการจัดการชั้นเรียนตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาลจนถึงระดับมหาวิทยาลัย จากการสังเกตชั้นเรียน เปรียบเทียบพฤติกรรมของการจัดการชั้นเรียน บันทึกภาพกิจกรรมในชั้นเรียนที่มีการจัดการที่ดี ทั้งที่มองเห็นได้ เช่น ความมีระเบียบเรียบร้อย สวยงาม หรือมีการวางแผนที่ดี การแบ่งสัดส่วนของการใช้ประโยชน์ของชั้นเรียนอย่างชัดเจน การใช้วัสดุอุปกรณ์ที่หยิบใช้ได้อย่างสะดวก มีการเคลื่อนที่อย่างเป็นระเบียบ ส่วนการจัดการชั้นเรียนที่ไม่มีประสิทธิภาพนั้น ได้แก่ ห้องเรียนที่ครูจะต้องวุ่นวายกับการจัดระบบชั้นเรียนหรือการเรียนของนักเรียนถูกรบกวนตลอดเวลา หรือชั้นเรียนที่ได้รับอิทธิพลจากแนวคิดของการสอนที่เน้นเนื้อหาทางวิชาการ

ในตอนแรกคุนิน วิเคราะห์โดยให้ความสำคัญกับความสามารถของครูในการจัดการกับเหตุการณ์ที่เข้ามาขัดขวางการดำเนินงานในชั้นเรียน ผลการวิเคราะห์ไม่พบปัจจัยที่มีความแตกต่างชัดเจนระหว่างครูที่มีการจัดการที่มีประสิทธิภาพและไม่มีประสิทธิภาพ ทั้งในด้านวิธีการตอบสนองต่อนักเรียนที่มีพฤติกรรมที่เป็นปัญหาหรือวิธีการดำเนินงานที่เป็นระบบ อย่างไรก็ตาม จากวิจัย คุนินได้วิเคราะห์ติดตามผลและพบว่าครูที่สามารถจัดการชั้นเรียนที่ดีนั้นแสดงออกถึงพฤติกรรมที่สำคัญดังนี้

1) Withitness ครูจะต้องตระหนักและรับรู้ถึงสิ่งที่เกิดขึ้นในทุกส่วนของห้องเรียนอยู่ตลอดเวลาอย่างต่อเนื่องแม้กระทั่งในขณะที่ครูทำงานกับนักเรียนกลุ่มย่อยหรือรายบุคคลและแสดงให้เห็นถึงการติดตามพฤติกรรมของนักเรียน โดยการเข้าไปมีส่วนแก้ไขสถานการณ์ในพื้นที่และอย่างเหมาะสมเมื่อเกิดเหตุการณ์หรือเมื่อนักเรียนแสดงพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ขึ้น นับเป็นพฤติกรรมสำคัญที่ครูจะสามารถจัดการกับสิ่งผิดปกติที่กำลังจะเกิดขึ้นในชั้นเรียนโดยการสังเกตและเข้าไปอยู่ระหว่างความขัดแย้งนั้นได้ก่อน แม้จนกระทั่งเหตุการณ์ที่มีปัญหาที่เกิดขึ้นแล้ว ครูจะสามารถแก้ไขปัญหานั้นได้ทันที

2) Overlapping เป็นการจัดการที่ครูสามารถทำสิ่งต่างๆ ได้มากกว่าหนึ่งอย่างในเวลาเดียวกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการรับผิดชอบต่อความต้องการของนักเรียนแต่ละคนในขณะเดียวกันก็ยังคงสนับสนุนดูแลการทำงานของนักเรียนเป็นกลุ่มโดยการใช้สายตาในการสื่อสารหรือใช้การใกล้ชิดทางกายเพื่อดึงความสนใจของนักเรียนให้กลับมาอยู่กับบทเรียนในขณะที่ครูยังคงดำเนินการสอนไปอย่างต่อเนื่องโดยไม่สะดุดหรือขัดจังหวะแต่อย่างใด

3) Signal continuity and momentum during lessons เป็นการส่งสัญญาณอย่างต่อเนื่องและการเปลี่ยนกิจกรรมในระหว่างบทเรียน การสอนที่มีการเตรียมการอย่างดีและการดำเนินการสอนตามบทเรียนที่เน้นบทเรียนเป็นสำคัญนั้น ครูจะมีความตั้งใจในการจัดการเรียนเนื้อหาวิชาอย่างต่อเนื่องมากกว่าการบังคับให้เกิดการแข่งขัน ครูจึงมีทักษะในการส่งสัญญาณให้นักเรียนที่กำลังแสดงพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ (เช่นการเดินเข้าไปยืนใกล้ๆนักเรียนที่ไม่สนใจบทเรียนหรือถามนักเรียนคนนั้นในเรื่องที่ครูกำลังสอนอยู่) เพื่อดึงความสนใจของเด็กให้กลับมาอยู่ที่บทเรียนรู้โดยไม่รบกวนคนอื่นที่กำลังตั้งใจเรียน นอกจากนั้นครูจะสามารถเปลี่ยนหัวข้อเรื่องที่จะสอนหรือเปลี่ยนกิจกรรมการเรียนในระหว่างบทเรียนด้วยความราบรื่นและต่อเนื่องโดยไม่สะดุด

4) Challenge and variety in assignment เป็นการมอบหมายงานที่หลากหลายท้าทาย เพื่อเป็นการกระตุ้นนักเรียนให้สนใจบทเรียนได้แก่การมอบหมายงานในชั้นเรียนอย่างเหมาะสมโดยมีความยากง่ายพอเหมาะ คือง่ายพอที่จะแน่ใจว่านักเรียนจะได้ใช้ความพยายามในการทำงาน และควรเป็นสิ่งใหม่หรือยากพอที่จะท้าทายความสามารถของนักเรียนโดยมีความหลากหลายเพื่อที่จะให้นักเรียนสนใจตลอดเวลา

คุณนินเชื่อว่าครูที่สามารถจัดการชั้นเรียนที่มีประสิทธิภาพนั้น ไม่ใช่เป็นเพียงเพราะความสามารถในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นเท่านั้น หากแต่เพราะเป็นความสามารถในการป้องกันการเกิดปัญหาตั้งแต่แรก นอกจากนี้ ครูเหล่านี้ยังเน้นการสร้างห้องเรียนให้มีสิ่งแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ โดยการเตรียมการสอนและการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมและการให้นักเรียนทำงานตามที่กำหนดให้ดีที่สุด

7.5.1 แนวทางในการจัดการการชั้นเรียนเพื่อให้ได้ผลในเชิงปฏิบัติ

การจัดการชั้นเรียนเพื่อให้ได้ผลในเชิงปฏิบัติจริงครูมีอาชีพควรคำนึงถึงปัจจัยด้านต่าง ๆ ดังนี้

8.5.1.1 สัมพันธภาพระหว่างครูกับนักเรียน

สัมพันธภาพระหว่างครูกับนักเรียน ถือเป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยให้บรรยากาศในชั้นเรียนเป็นไปได้อย่างดีหรือไม่เพียงใด โดยความสัมพันธ์ดังกล่าวประกอบด้วยความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน หรือนักเรียนกับนักเรียนด้วยตนเอง หรือแม้กระทั่งความสัมพันธ์ระหว่างครูในโรงเรียนหรือครูกับผู้บริหาร (Joyce McLeod et al, 2003 : 65)

สัมพันธ์ภาพระหว่างครูกับนักเรียน ถือเป็นปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญยิ่งต่อการแสดงพฤติกรรมของนักเรียนโดยเฉพาะในวันแรกที่ครูพบกับนักเรียน บุคลิกภาพของอาจจะส่งผลต่อความรู้สึกทางบวกหรือทางลบแก่นักเรียนได้ เช่น ถ้าการพบกับครั้งแรกครูต้อนรับนักเรียนทุกคนด้วยท่าทีอบอุ่นและเป็นมิตรจะทำให้นักเรียนมีความรู้สึกที่ดีต่อครูและห้องเรียน ในทางตรงกันข้ามถ้าต้องการเริ่มต้นวันแรกด้วยท่าทีที่เข้มงวด นักเรียนจะรู้สึกไม่สบายใจและอาจจะเลยไปถึงความรู้สึกที่ไม่ดีต่อชั้นเรียนและวิชาที่เรียนด้วย ทั้งนี้เพราะนักเรียนบางคนมาโรงเรียนด้วยความไม่พอใจผู้ใหญ่และบางคนไม่คุ้นเคยกับผู้ใหญ่หรือคนแปลกหน้ามาก่อน

แนวทางในการสร้างความสัมพันธ์อย่างเป็นระบบครูควรดำเนินการดังนี้

- 1) เริ่มสร้างความสัมพันธ์
- 2) สร้างสัดส่วนของคำพูดทางบวกและทางลบอย่างสม่ำเสมอ
- 3) สื่อสารให้ผู้อื่นเข้าใจเกี่ยวกับความคาดหวังระดับสูงของตน
- 4) ร่วมกันควบคุมดูแลการแสดงพฤติกรรมให้เป็นไปตามความคาดหวัง
- 5) สร้างทางเลือกเพื่อนำไปสู่กฎกติกาในชั้นเรียน

นอกจากนี้ ความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนถือเป็นเรื่องที่สำคัญยิ่ง โดยเฉพาะเมื่ออยู่ในห้องเรียน การร่วมมือกันทำกิจกรรมด้วยความรับผิดชอบ การทะเลาะวิวาท รวมถึงการพูดจาโดยใช้คำไม่สุภาพ สิ่งต่างๆ เหล่านี้ควรอยู่ในสายตาของครูอยู่ตลอดเวลาแม้ว่าครูกำลังดำเนินการสอน หรือกำลังอธิบายเนื้อหาให้กับนักเรียนกลุ่มอื่นหรือนักเรียนทั้งชั้นอยู่ก็ตาม พฤติกรรมดังกล่าวนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยของคูนิทที่พบว่า ครูที่มีความสามารถในการจัดการชั้นเรียนจะสามารถติดตามพฤติกรรมในชั้นเรียนได้ตลอดเวลา (withitness) และสามารถทำหลายสิ่งได้ในเวลาเดียวกัน (overlapping) ความสามารถของครูเช่นนี้จะเป็นการป้องกันและแก้ไขปัญหาด้านพฤติกรรมของนักเรียน อย่างไรก็ตามการที่ครูจะสามารถจัดการชั้นเรียนได้ดีนั้นจำเป็นต้องมีความตระหนักและเห็นความสำคัญในการป้องกันปัญหาด้านพฤติกรรมที่จะเกิดขึ้นกับนักเรียนโดยศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนกับนักเรียนทั้งการสังเกต ติดตามพฤติกรรมตลอดจนการพูดคุยกับนักเรียนอย่างทั่วถึงในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการเรียนและความคิดเห็นของนักเรียนต่อเพื่อนในห้อง เมื่อพบความสัมพันธ์ที่มีแนวโน้มว่าจะเกิดปัญหา เช่น การแบ่งเป็นกลุ่ม ปัญหาเช่นนี้ครูต้องเข้าไปดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อแก้ไขปัญหานั้น เช่น เมื่อนักเรียนทะเลาะกันครูควรเข้าไปหาสาเหตุและอาจให้นักเรียนยอมรับพฤติกรรมนั้นและให้เหตุผล เพื่อให้นักเรียนยอมรับผิดและยอมรับการลงโทษ

ตามที่ได้ตกลงกัน เป็นต้น สำหรับนักเรียนที่เพื่อนไม่ยอมรับให้เข้าร่วมกลุ่มครูควรต้องหาสาเหตุและชี้แจงกลุ่มเพื่อนให้ยอมรับความสามารถที่แตกต่างกันของเพื่อน

7.5.1.2 บทบาทในการเป็นผู้นำของครู

ครู เป็นผู้ที่มีบทบาทมากที่สุดในการสร้างบรรยากาศในชั้นเรียนให้มีสภาพน่าเรียน อบอุ่น แจ่มใสหรือตึงเครียด น่ากลัว ดังนั้นสิ่งสำคัญนอกเหนือจากการที่ครูต้องระบุดังถึงความคาดหวังเกี่ยวกับพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของนักเรียนที่ครูต้องการแล้ว ตัวครูเองจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทราบและเข้าใจความต้องการและความหวังของนักเรียนที่มีต่อครูด้วยเช่นกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อครูคาดหวังให้นักเรียนแสดงพฤติกรรมที่พึงประสงค์เช่นไร ครูควรเป็นแบบอย่างในการเข้าสอนตรงเวลาหรือมีเหตุผลเพียงพอที่เข้าสอนสาย เป็นต้น บทบาทการเป็นผู้นำของครูแต่ละประเภทจะมีผลต่อความรู้สึกของนักเรียนที่มีต่อโรงเรียน และยิ่งไปกว่านั้นอาจมีผลต่อความรู้สึกของนักเรียนที่มีต่อผู้อื่นหรือต่อตนเองอีกด้วย Dreikurs (อ้างถึงใน Eby, 1998 : 39 - 40) แบ่งประเภทของลักษณะของบุคลิกภาพและบทบาทในการเป็นผู้นำของครูออกเป็น 3 ประการดังนี้

1) ครูที่มีลักษณะเผด็จการ (autocratic teacher) ครูที่มีลักษณะเช่นนี้เชื่อว่าตนเองมีความรับผิดชอบต่อการดำเนินการใด ๆ ในชั้นเรียนตั้งแต่การจัดตกแต่งห้องเรียนทางกายภาพเพื่อการจัดระเบียบในชั้นเรียน การจัดตารางเรียนที่ไม่ยืดหยุ่น จากความคิดเช่นนี้ครูจึงมีความรับผิดชอบที่จะกำหนดกฎระเบียบทั้งหมดของชั้นเรียน ซึ่งรวมถึงการกำหนดบทลงโทษแก่นักเรียนที่ประพฤติผิดกฏด้วยตัวของครูเองทั้งหมด ครูที่มีลักษณะเช่นนี้มีความเชื่อว่าตนเองมีความรู้ความสามารถในเนื้อหาวิชาที่สอน จึงเน้นการถ่ายทอดความรู้โดยการจัดการเรียนการสอนที่เน้นครูเป็นสำคัญทั้งในด้านการบรรยาย การแสดงความคิดเห็นและการกำหนดงานให้นักเรียนทำ นักเรียนมีหน้าที่เชื่อฟังและทำตามกฎระเบียบและงานที่ครูกำหนดให้ทำ

2) ครูที่มีลักษณะปล่อยปละละเลย (permissive) ครูประเภทนี้จะมีลักษณะอ่อนอ่อนผ่อนตามและไม่มีพลัง ในชั้นเรียนอาจมีกฎระเบียบเพียงเล็กน้อยให้นักเรียนได้ปฏิบัติและไม่ได้ให้ความสนใจกับการที่นักเรียนต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบอย่างสม่ำเสมอ การลงโทษของครูประเภทนี้มักจะให้อภัย ไม่ค่อยเอาจริงเอาจังกับนักเรียนที่ประพฤติผิดระเบียบและดูเหมือนว่าครูจะไม่มีอำนาจมากเพียงพอที่จะทำให้นักเรียนทำงานตามที่ครูกำหนด บรรยากาศในชั้นเรียนเช่นนี้จะทำให้นักเรียนรู้สึกสับสนเพราะไม่แน่ใจว่าครูต้องการให้ตนทำอะไร หรือเป็นอย่างไรรวมทั้งจะเป็นที่พึงประสงค์ของครู ลักษณะของครูประเภทนี้จะทำให้ชั้นเรียนขาดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันเพราะนักเรียนแต่ละคนก็จะทำให้สิ่งที่ตนพึงพอใจโดยครูก็ไม่ได้ว่าอะไร

3) ครูที่มีลักษณะเป็นประชาธิปไตย (Democratic style) ครูที่เป็นประชาธิปไตยจะไม่มีลักษณะของความเป็นเผด็จการหรือปล่อยปละละเลย แต่จะมีความมั่นคง มีเหตุผลเกี่ยวกับความคาดหวังของตนที่มีต่อการเรียนรู้และการแสดงพฤติกรรมของเด็ก ครูจะใช้การอภิปรายร่วมกับนักเรียนและให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการกำหนดกฎระเบียบของชั้นเรียน รวมทั้งกำหนดโทษหากมีการฝ่าฝืนกฎ นอกจากนี้อาจร่วมกับนักเรียนในการทบทวนกฎระเบียบของชั้นเรียนได้อยู่เสมอหากมีความจำเป็นเพื่อให้กฎระเบียบเหล่านั้นมีความเหมาะสมต่อการนำไปปฏิบัติ ครูที่เป็นประชาธิปไตยจะเป็นผู้ที่พร้อมที่จะตัดสินใจในปัญหาใดๆ แต่ก็ยอมรับฟังความคิดเห็นและความต้องการของนักเรียน ผลของการที่ครูเป็นประชาธิปไตยจะเป็นการสร้างพลังแห่งความเชื่อมั่นและความรู้สึกของการเป็นเจ้าของชั้นเรียนให้กับนักเรียนในทำนองเดียวกันก็จะทำให้ครูรู้สึกถึงบรรยากาศที่ดีในห้องเรียนนั้นๆ

ดังนั้นเห็นได้ว่า ครูมืออาชีพจึงควรเป็นครูที่มีลักษณะเป็นประชาธิปไตย เพราะจะเป็นแบบอย่างที่ดีในการสร้างบุคลิกภาพของการมีความมั่นใจในตนเองให้แก่ นักเรียน รวมทั้งเพื่อจะได้มีส่วนในการปลูกฝังเจตคติและความเป็นประชาธิปไตยให้แก่ นักเรียนอีกด้วย

7.5.2 เทคนิคและทักษะการสอนของครู

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เทคนิคและทักษะการสอนของครูล้วนมีอิทธิพลต่อบรรยากาศในชั้นเรียนได้ทั้งสิ้น การสร้างแรงจูงใจ การแปรเปลี่ยนความสนใจ การเปลี่ยนกิจกรรมการเรียนการสอนที่หลากหลาย จะทำให้เด็กไม่เบื่อเมื่อยเมื่อเทียบกับการที่ครูใช้วิธีสอนแบบเดียวเป็นระยะเวลายาวนานจนเกินไป เช่นการใช้วิธีสอนแบบบรรยาย ทำให้เด็กอาจเรียนรู้ได้ไม่เท่ากับที่ครูตั้งใจจะสอนเพราะเด็กเกิดความเบื่อหน่าย ไม่สนใจเรียน อาจชวนเพื่อนคุยหรือแกล้งเพื่อนกลายเป็นปัญหาในชั้นเรียนที่ครูจะต้องจัดการซึ่งแท้ที่จริงแล้วสาเหตุสำคัญอาจอยู่ที่ตัวครูเองก็เป็นได้ ดังนั้นวิธีการหนึ่งที่ครูควรจะต้องดำเนินการควบคู่ไปกับการจัดการชั้นเรียนคือ การที่ครูจะต้องเตรียมการสอนโดยยึดหลักที่สำคัญในการพิจารณาเลือกใช้วิธีสอนที่หลากหลาย มีความเหมาะสมกับเนื้อหาวิชาและสอดคล้องกับความต้องการของนักเรียน นอกจากนี้ควรเลือกใช้ทักษะและเทคนิคการสอนที่ทำให้นักเรียนเกิดความสนใจในบทเรียนมากขึ้นดังนี้

7.5.2.1 การสร้างแรงจูงใจในบทเรียน ความสนใจหรือความต้องการที่จะเรียนรู้เรื่องใดๆ สำหรับนักเรียนอาจเกิดขึ้นได้ตลอดเวลาหรือเพียงบางครั้ง บางเรื่องหรืออาจไม่เกิดขึ้นเลยแตกต่างกันไปตามลักษณะวัย และความสามารถของเด็กแต่ละคน ครูจึงควรสร้างแรงจูงใจให้แก่เด็ก

อย่างต่อเนื่อง บทบาทของครูในการสร้างแรงจูงใจในการเรียนเช่น การเลือกกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสมจะสามารถจัดพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของนักเรียน ทั้งยังเป็นการส่งเสริมชั้นเรียนให้เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้อีกด้วย

7.5.2.2 จัดการเรียนรู้ที่มีรูปแบบการสอนที่หลากหลาย และใช้เทคนิคการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ การมีส่วนร่วมของนักเรียนในการวางแผนหลักสูตรและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นให้นักเรียนใช้ทักษะทางสังคมเช่น นักเรียนใช้เทคนิคการเรียนรู้แบบร่วมมือ เป็นต้น

7.5.2.3 การปรับเปลี่ยนวิธีสอนให้หลากหลาย เช่น การเปลี่ยนกิจกรรมการเรียนรู้ การเปลี่ยนบทบาทของผู้เรียนหรือการใช้แหล่งหรือสื่อการเรียนรู้หลายประเภท

7.5.2.4 การกำหนดงานให้นักเรียน ปฏิบัติระหว่างเรียนที่สอดคล้องกับบทเรียน และตรงตามความสนใจของนักเรียนและเนื้อหาวิชาที่เรียน

8.5.3 การสร้างกฎระเบียบร่วมกันระหว่างครูกับนักเรียน

การกำหนดกฎระเบียบของชั้นเรียน ถือเป็นสิ่งจำเป็นและเครื่องมือที่สำคัญในการจัดการในชั้นเรียนของครู ไม่ว่าจะกฎระเบียบเหล่านั้นจะกำหนดขึ้นจากครูเอง จากความร่วมมือกันระหว่างครูกับนักเรียนหรือจากนักเรียนที่สามารถกำหนดกฎกติกาของการอยู่ร่วมกันขึ้นเอง โดยการแนะนำหรือการมีครูเป็นที่ปรึกษา ไม่ว่าจะแนวคิดในการจัดการชั้นเรียนจะเน้นที่อำนาจของครู หรือเน้นความรับผิดชอบของนักเรียน หรือแม้กระทั่งเน้นความเป็นตัวของตัวเองของนักเรียนตาม เพราะด้วยความเชื่อว่าการอยู่ร่วมกันเป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องมีการอยู่ร่วมกัน การเคารพสิทธิผู้อื่น การปฏิบัติหน้าที่ของตนเองด้วยความรับผิดชอบ ตลอดจนการปฏิบัติตามกฎกติกาที่ได้กำหนดไว้ด้วยความเต็มใจ ทั้งนี้ครูต้องชี้แจงให้นักเรียนเข้าใจและยอมรับว่าการปฏิบัติตามกฎระเบียบในชั้นเรียนจะทำให้นักเรียนสามารถที่จะเรียนรู้ได้อย่างราบรื่น ปราศจากอุปสรรคด้วยศักยภาพสูงสุดที่มีอยู่ในตนเอง ทั้งยังเป็นการวางพื้นฐานของการอยู่ร่วมกันแบบประชาธิปไตย เพื่อการเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมอีกด้วย แนวทางเกี่ยวกับการปฏิบัติจริงในชั้นเรียนเกี่ยวกับการกำหนดกฎระเบียบที่เหมาะสมครูที่เป็นครูมืออาชีพอาจพิจารณาดำเนินการได้ดังนี้

8.5.3.1 ในช่วงสัปดาห์แรกของการเปิดเรียนในแต่ละปีการศึกษา ครูอาจเริ่มต้นด้วยการกำหนดความคาดหวังของครูที่มีต่อการแสดงพฤติกรรมของเด็ก ทั้งในด้านการเรียนและปฏิบัติกิจกรรมร่วมกันกับเพื่อน ซึ่งความคาดหวังเหล่านี้อาจรวมถึงการแจ้งคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของ

หลักสูตรซึ่งสถานศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานได้กำหนดไว้แล้วในหลักสูตร นอกจากนี้ครูอาจกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของเด็กเพิ่มเติมจากลักษณะเฉพาะของเด็กในแต่ละวัยที่เป็นรายละเอียดที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนเพิ่มขึ้น

7.5.3.2 กำหนดกฎระเบียบของชั้นเรียนโดยระบุเป็นข้อๆ แนวทางในการกำหนดกฎระเบียบที่นักเรียนในแต่ละชั้นเรียนจะต้องปฏิบัติตามนั้นครูอาจทำได้ดังนี้

1) เขียนด้วยข้อความที่สั้นกระชับเข้าใจง่ายและครอบคลุม การกำหนดกฎระเบียบหากเขียนด้วยถ้อยคำที่ยากและซับซ้อนเกินไปทำให้เด็กเข้าใจสับสนหรือจดจำยากก็อาจทำให้เด็กไม่สนใจที่จะปฏิบัติตาม

2) ควรเป็นกฎระเบียบที่ครูเห็นว่าเป็นสิ่งจำเป็นจริงๆ และเป็นพื้นฐานสำคัญของการอยู่ร่วมกันในชั้นเรียนของนักเรียน เช่นการเคารพในสิทธิของผู้อื่น ไม่ส่งเสริมดั่งรบกวนเพื่อน การส่งงานตรงตามเวลาที่กำหนด

3) ควรเป็นกฎระเบียบที่ให้ความสำคัญกับพฤติกรรมที่ต้องการจะบรรลุปเป้าหมายการเรียนรู้เพราะกฎกติกาในชั้นเรียนส่วนใหญ่กำหนดขึ้นเพื่อมุ่งให้นักเรียนได้สามารถพัฒนาความสามารถทางการเรียนให้บรรลุจุดประสงค์ การจัดการเรียนจึงเป็นการขจัดสิ่งที่จะเป็นอุปสรรคที่จะรบกวนการเรียนรู้ของเด็กให้เกิดขึ้นน้อยที่สุดโดยมีครูคอยดูแลช่วยเหลือ

4) การให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการพิจารณาปรับปรุงกฎระเบียบ กติกาของห้องเรียนครูอาจเป็นผู้มีบทบาทในการกำหนดกฎระเบียบของห้องเรียนในระยะแรกของการเรียนหรือระยะต้นปีการศึกษาแต่ในระยะต่อมาเมื่อนักเรียนและครูเริ่มคุ้นเคยวิธีเรียนและวิธีสอนของแต่ละฝ่ายแล้ว นักเรียนอาจมีบทบาทมากขึ้นในการปรับปรุงกฎเกณฑ์ของการอยู่ร่วมกันในชั้นเรียนให้เหมาะสมกับสภาพของนักเรียน เช่นการที่ครูกำหนดกฎเกณฑ์ของการอยู่ชั้นเรียนสายไว้แต่เมื่อพบว่านักเรียนในชั้นเรียนทุกคนไม่ได้ประพฤติผิดกฎในชั้นนี้เลยและทุกคนมีความกระตือรือร้นที่อยากจะเข้าห้องเรียนทุกครั้ง กฎระเบียบข้อนี้จึงไม่จำเป็นสำหรับเด็กกลุ่มนี้อีกต่อไปโดยอาจจะมีการเพิ่มเติมกฎระเบียบอื่นที่นักเรียนเห็นว่าจำเป็นสำหรับเด็กกลุ่มนี้อีกต่อไปโดยอาจจะมีการเพิ่มเติมกฎระเบียบอื่นที่นักเรียนเห็นว่าเป็นเช่น การไม่แย่งกันพูด หรือพูดเสียงดังจนเกินไป เป็นต้น

5) กฎระเบียบที่ดีควรจะระบุผลที่ตามมาของการไม่ปฏิบัติตามกฎซึ่งอาจเรียกว่าเป็นบทลงโทษ อาจเป็นเงื่อนไขหรือข้อตกลงร่วมกันระหว่างนักเรียนเช่นการให้ทำงานเพิ่ม การช่วยเหลือเพื่อนมากขึ้น โดยบทลงโทษที่กำหนดขึ้นควรเป็นที่ยอมรับของนักเรียนที่กำหนดขึ้นและอาจจะต้องพิจารณาการเปลี่ยนแปลงบทลงโทษโดยใช้วิธีการใหม่ ๆ หากมีการผิดซ้ำอีกเพราะ

บางครั้งวิธีลงโทษที่กำหนดไว้ล่วงหน้าอาจไม่ใช่เป็นการแก้ปัญหาหรือหยุดพฤติกรรมนั้นแต่กลับกลายเป็นแรงเสริมทางบวกให้นักเรียนได้แสดงพฤติกรรมที่มีปัญหานั้นเพิ่มมากขึ้น ตัวอย่างเช่น ครูคาดหวังให้นักเรียนที่ทำผิดโดยเขียนชื่อนักเรียนไว้บนกระดานหรือการทำโทษหน้าชั้นเรียน วิธีการเช่นนี้อาจเป็นแรงเสริมให้นักเรียนทำความผิดซ้ำอีกเพราะตนเองได้กลายเป็นจุดเด่นของชั้น แสดงให้เห็นว่าตัวเองเป็นส่วนหนึ่งของห้องแม้จะเป็นไปในทางลบก็ตาม เมื่อเป็นเช่นนี้ครูควรปรับเปลี่ยนวิธีการลงโทษไปเป็นวิธีอื่นที่จะทำให้เด็กรู้สึกผิดต่อการกระทำของตนเองและจะไม่ได้รับการยอมรับหรือได้รับความสนใจจากกลุ่มเพื่อน ในขณะที่เดียวกันนักเรียนที่มีความประพฤติดี ปฏิบัติตามกฎระเบียบของชั้นเรียนอย่างสม่ำเสมอสมควรได้รับการยกย่องชมเชยตามวาระโอกาสที่เหมาะสม เพื่อเป็นการเสริมแรงให้เด็กเหล่านี้ได้แสดงพฤติกรรมที่พึงประสงค์ต่อไป

7.5.4 การสื่อสารกับนักเรียน

การใช้การสื่อสารกับนักเรียน เป็นปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญเพื่อไปให้ครูมีอาชีพสามารถจัดการกับพฤติกรรมของนักเรียนทั้งหมด เป็นเป็นการป้องกันและแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นในการชั้นเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ การสื่อสารที่ครูสามารถใช้ในการจัดการชั้นเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นการสื่อสารของครูกับนักเรียนทั้งในระหว่างการปฏิบัติงานกลุ่มหรือการทำงานตามลำพัง ทักษะการสื่อสารที่ครูมืออาชีพควรใช้ ประกอบด้วย

7.5.4.1 การสื่อสารด้วยคำพูด โดยทั่วไปการสื่อสารประกอบด้วยสองส่วนคือ ทักษะการส่งสาร (sending skill) และทักษะการรับสาร (receptive skill) ในการจัดการชั้นเรียน ครูจำเป็นต้องใช้การสื่อสารกับนักเรียนทั้งการส่งสารซึ่งโดยทั่วไปครูใช้การส่งสารกับนักเรียนในสามด้านดังนี้คือ

- 1) เพื่อระบุความต้องการที่ครูอยากจะทำให้นักเรียนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม
- 2) เพื่อแจ้งผลการกระทำของนักเรียน
- 3) เพื่อเสนอความคาดหวังทางบวกที่มีต่อนักเรียน

ครูควรใช้คำพูดที่เป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ ซึ่งคำพูดประเภทนี้ควรเป็นเสียงที่อบอุ่นเป็นกันเอง ยอมรับ เห็นใจ เข้าใจ ถ้าเป็นคำถามควรเป็นคำถามที่ให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นและครูควรยอมรับความคิดเห็นนั้น ๆ หรือถ้ามีการแก้ไขปรับปรุงควรเป็นไปในทางบวก ทักษะการรับสารสำหรับครู เป็นทักษะการรับฟังความคิดเห็นของนักเรียน ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นมากสำหรับการจัดการเรียนการสอนที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญ การกระตุ้นให้เด็กคิดและแสดงความคิดเห็น

ของตนเองออกมาจะทำให้ครูเข้าใจถึงความรู้พื้นฐานหรือความรู้สึกนึกคิดของเด็กเพื่อจะได้แก้ไขและป้องกันปัญหาอันเกิดจากความไม่เข้าใจกันระหว่างครูกับนักเรียนหรือนักเรียนกับนักเรียนเอง เพื่อให้การดำเนินการในชั้นเรียนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

การใช้ทักษะการสื่อสารด้วยคำพูด ครูอาจต้องใช้เทคนิคอื่นๆ เพื่อเป็นการป้องกันปราชญ์กรรมที่ไม่พึงประสงค์ของนักเรียน เช่น ในขณะที่ครูกำลังพูดอยู่หน้าชั้นเรียนกับนักเรียน เช่น ในขณะที่ครูกำลังพูดอยู่หน้าชั้นเรียนกับนักเรียนทั้งชั้นและเห็นนักเรียนกำลังคุยกันโดยไม่สนใจในสิ่งที่ครูพูด บรรยายหรืออธิบายครูอาจต้องหยุดพูดชั่วคราว เพื่อให้ให้นักเรียนรู้สึกตัวและหยุดพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์นั้น

7.5.4.2 การสื่อสารที่ไม่ใช้คำพูด กิริยาท่าทางการแสดงออกของครูก็เป็นสิ่งสำคัญในการสื่อสารให้นักเรียนทราบว่า ณ ขณะนั้น ครูต้องการให้นักเรียนทำอะไร เช่น ไม่คุยกันสนใจบทเรียน เป็นการป้องกันปัญหาด้านพฤติกรรมได้วิธีหนึ่ง ได้แก่ การแสดงออกทางสีหน้าและสายตา ครูอาจใช้การสบตาเพื่อให้นักเรียนทำหรือไม่ทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เช่น เมื่อครูถามคำถามเสร็จแล้ว ครูอาจจะสบตานักเรียนคนใดคนหนึ่งเพื่อขอคำตอบหรือขอความคิดเห็นโดยครูอาจไม่ต้องเรียกชื่อเด็กคนนั้นเลย หรือครูใช้การสบตาเด็กที่กำลังทำงานอื่นในขณะที่ครูกำลังอธิบายเนื้อหาในบทเรียน นักเรียนที่เกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับพฤติกรรมสื่อสารของครูจะสามารถสื่อสารกับครูได้โดยไม่ต้องใช้คำพูดใดๆ เลยแม้แต่คำเดียว เมื่อครูไม่สนใจจะทำให้ให้นักเรียนหยุดพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์นั้นลงไปได้เลย หรือครูอาจแสดงสีหน้ายิ้มแย้มแจ่มใสให้กับนักเรียนที่ตอบคำถามได้ เป็นต้น

นอกจากนี้ครูอาจใช้ท่าทางในการสื่อสารกับนักเรียนในกรณีต่างๆ ขณะที่ครูกำลังสอน ได้แก่ การเดินเข้าไปใกล้เด็กคนใดคนหนึ่งเพื่อเป็นการปลอบใจและให้กำลังใจเด็กที่มีความไม่มั่นใจในการแสดงออกหรือการพูดแสดงความคิดเห็น การที่ครูเดินเข้าไปใกล้เด็กเพื่อเป็นการสื่อสารให้เด็กหยุดการกระทำที่เป็นปัญหาเช่น การเล่นหรือแกล้งกันในชั้นเรียน

7.5.4.3 การประชุมร่วมกัน เป็นการสื่อสารระหว่างครูกับนักเรียนที่มีประสิทธิภาพ เพราะการที่สร้างความเข้าใจกันได้ดีนั้น คือ การสื่อสารสองทาง ซึ่งการประชุมร่วมกันที่ครูใช้กับเด็กเป็นวิธีการของการสื่อสารสองทางที่ได้ผลดียิ่ง และควรเป็นการประชุมที่มีการอภิปรายและเสนอแนะ ไม่มีการตำหนิใคร เป็นการประชุมเพื่อทราบปัญหาที่แท้จริง และหาวิธีการแก้ไขปัญหา เด็กจะไม่จับผิดผู้อื่น ไม่ตำหนิผู้อื่น หรือหาวิธีการลงโทษผู้อื่น การประชุมเช่นนี้ทำให้นักเรียนเกิดความร่วมมือร่วมใจกันในการแก้ปัญหาและครูเองก็จะได้ทราบถึงความสามารถ ความต้องการและเหตุผล

ของนักเรียนในประเด็นที่เกี่ยวกับปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในห้องเรียนอันจะนำไปสู่ชั้นเรียนที่มีวินัย มีความร่วมมือและมีความไว้วางใจ

7.6 การปรับพฤติกรรมผู้เรียน

การปรับพฤติกรรมผู้เรียน หมายถึง การที่ผู้สอนนำเอาหลักการแห่งพฤติกรรม (Behavior Principles) มาประยุกต์ใช้เพื่อเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียนให้เป็นไปในแนวทางที่พึงประสงค์

7.6.1 คำศัพท์ที่ใช้ในการปรับพฤติกรรมในชั้นเรียน

ระเบียบวินัย หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการควบคุมอารมณ์และพฤติกรรมของตนเอง ให้อยู่ในแบบแผนตามที่มุ่งหวัง เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกันได้ด้วยความสะดวก

ระเบียบชั้นเรียน หมายถึง การที่ผู้เรียนมีพฤติกรรมในขอบเขตที่ยอมรับได้ ใน การที่จะดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนไปจนประสบความสำเร็จ

การสร้างวินัย คือ การสอนหรือฝึกคนให้เชื่อฟังกฎระเบียบหรือแนวทางการปฏิบัติตนทั้งในระยะสั้นและระยะยาว

เป้าหมายของการสร้างวินัย

1) เพื่อให้เด็กเข้าใจพฤติกรรมของตนเอง จนริเริ่มทำสิ่งต่างๆ ที่ถูกต้องด้วยตนเอง เคารพตนเองและผู้อื่น

2) เพื่อเป็นการปลูกฝังกระบวนการคิดและพฤติกรรมเชิงบวกให้ติดตัวไปตลอดชีวิต

7.6.2 พฤติกรรมละเมิดวินัย

คือ พฤติกรรมที่เกิดขึ้นแล้วทำให้ชั้นเรียนขาดระเบียบ ควบคุมกระบวนการเรียน การสอนมิให้สามารถดำเนินการไปได้จนบรรลุเป้าหมาย โดยแบ่งเป็น 2 ประเภทคือ การทำผิดกับการ ไม่มุ่งมั่น (กุญชรี คำชาย, 2544)

1) การทำผิด

คือ พฤติกรรมที่ควบคุมการสอนของครู ควบคุมสิทธิส่วนตัวของบุคคลอื่นที่จะ เรียน ก่อให้เกิดอันตรายต่อร่างกายหรือจิตใจหรือทั้ง 2 อย่าง หรือทำลายทรัพย์สิน

2) การไม่มุ่งมั่น

คือ พฤติกรรมที่ไม่จดจ่ออยู่กับการเรียนการสอน เช่น เหม่อ, หลับ

7.6.2.1 สาเหตุของพฤติกรรมการละเมิดวินัยของผู้เรียน

1) สาเหตุจากตัวครู

- การข่มขู่/เผด็จการ
- การทำโทษทั้งห้อง
- การไม่เตรียมการสอน
- วิธีสอนไม่น่าสนใจ
- การขัดจังหวะ
- การเอาใจใส่ผู้เรียนคนใดคนหนึ่งนานไป

2) สาเหตุจากผู้เรียน

- แสวงหาการยอมรับ
- การแสวงหาอำนาจ (ดี)
- การแก้แค้น
- การยอมจำนน

7.6.2.2 ความจำเป็นที่ต้องมีกฎระเบียบ

กฎระเบียบ ช่วยให้มีแนวทางปฏิบัติเพื่อนำไปสู่พฤติกรรมที่เหมาะสม ซึ่งจะช่วยให้เกิดการเรียนรู้ โดยกฎระเบียบต้องสามารถสนองวัตถุประสงค์ต่อไปนี้

- 1) สิทธิในการสอนของครูจะต้องได้รับการคุ้มครอง
- 2) สิทธิในการเรียนของนักเรียนจะต้องได้รับการคุ้มครอง
- 3) ความปลอดภัยด้านจิตใจและร่างกายของนักเรียนจะต้องได้รับการ

คุ้มครอง

- 4) ทรัพย์สินต่างๆจะต้องได้รับการคุ้มครอง

7.6.2.3 การแก้ไขพฤติกรรมละเมิดวินัย

สิ่งที่ครูควรหลีกเลี่ยง

- การใช้วาจารุนแรง
- การขู่

- การบังคับให้ขอโทษ
- การเสียดสีประชดประชันกระแนะกระแหน
- การทำให้เจ็บกาย
- การเขียนหรือคัดหลายๆจบเพื่อลงโทษ
- การหักคะแนนผลการเรียน

7.6.3 เทคนิคที่ควรใช้เพื่อแก้ไขพฤติกรรมละเมิดวินัย

1) พฤติกรรมที่ไม่รุนแรง

- เตือน
- บอกให้หยุด
- เปลี่ยนที่นั่ง
- ธิบของ
- ให้ออกนอกห้อง
- ให้อยู่ต่อหลังเลิกเรียน

2) พฤติกรรมปานกลาง

- ให้อยู่ต่อหลังเลิกเรียน
- ถอนสิทธิพิเศษบางอย่าง
- แจ้งผู้ปกครอง
- เชิญผู้ปกครองมาพบ
- ให้ทำงานในโรงเรียน

3) พฤติกรรมรุนแรง

- ชดใช้ค่าเสียหาย
- เชิญผู้ปกครองมาพบ
- ภาคทัณฑ์
- ให้ออก (กฤษฎี คำชาย, 2551 : 178)

7.6.3.1 เทคนิคทางจิตวิทยาเพื่อแก้ไขพฤติกรรมละเมิดวินัย

1) การเตือน

ใช้ได้ผลกับการป้องกันความผิดที่ไม่รุนแรงและเป็นพฤติกรรมที่อาจยับยั้งได้ โดยไม่ต้องลงโทษ แต่หลังจากเตือนไปแล้ว 2-3 ครั้งพฤติกรรมนั้นยังปรากฏอยู่การลงโทษต้องตามมาทันที ถ้าไม่ลงโทษเด็กคิดว่าไม่เอาจริงกับสิ่งที่เกิดขึ้น

2) การลงโทษ

การลงโทษ คือ การกระทำต่อผู้ที่ผิดระเบียบหรือมีความประพฤติไม่เหมาะสม การลงโทษมุ่งที่จะควบคุมพฤติกรรมโดยวิธีด้านลบ เช่น การใช้วาจาด้านลบ การทำให้เจ็บปวดทั้งร่างกายและจิตใจ

การลงโทษที่มักใช้กับเด็กมีอยู่ 3 แบบ

- (1) ลงโทษด้วยการใช้คำพูดด้านลบ เช่น ตำหนิหรือแสดงความไม่ยอมรับ
- (2) ลงโทษด้วยการทำให้เจ็บปวดรุนแรงทั้งร่างกายและจิตใจ เช่น การไม่เรียวย

ติ

- (3) ลงโทษด้วยการตัดสิทธิ์,งดให้รางวัล,หักคะแนน

ทางเลือกในการลงโทษ

- (1) ครูใช้อำนาจตัดสินความผิดและลงโทษตามเห็นสมควร
- (2) ครูเสนอทางเลือกให้เด็กเลือกเอง
- (3) ครูให้เด็กเสนอการลงโทษตนเองมาหลายๆแบบโดยครูจะเป็นฝ่ายเลือกว่า

จะลงโทษแบบใด

3) การให้รางวัล

คือ การให้รางวัลเมื่อเด็กได้แสดงพฤติกรรมอันเป็นที่ต้องการ

- (1) ให้รางวัลทันทีหลังจากเด็กแสดงพฤติกรรมที่ต้องการออกมา
- (2) ให้รางวัลเฉพาะพฤติกรรมที่ต้องการให้เกิดขึ้นเท่านั้น
- (3) แนใจว่ารางวัลนั้นเป็นสิ่งที่มีความหมายกับผู้รับ
- (4) ใช้รางวัลหลายๆแบบเพื่อให้ดูน่าตื่นเต้นและน่าสนใจ (บุญชรี คำชาย,

2544)

4) การให้สิ่งเสริมแรงทางบวก

สิ่งเสริมแรง คือ การให้รางวัล คำชมเชย หรือการแสดงความคิดเห็นต่อพฤติกรรมที่พึงประสงค์ ซึ่งจะช่วยให้เสริมให้มีแรงจูงใจที่จะทำเช่นนั้นอีก

5) การใช้เบี้ยอรรถกร (Tokens Economy)

เบี้ยอรรถกร คือ ตัวเสริมแรงที่ต้องวางเงื่อนไข ซึ่งได้แก่ เบี้ย ดาว คุปอง แต้ม หรือตัว เป็นต้น โดยสามารถนำไปแลกเปลี่ยนสิ่งที่ต้องการได้ เช่น อาหาร ขนม เครื่องเขียน หนังสือ กิจกรรม สิทธิพิเศษ เป็นต้น

“ การให้สิ่งหนึ่งสิ่งใดเมื่อเด็กแสดงพฤติกรรมที่พึงประสงค์ซึ่งสามารถนำไปแลกเปลี่ยนสิ่งที่เขาต้องการได้ ”

6) การใช้เวลานอก (Timeout)

เป็นการงดให้รางวัลในช่วงเวลาจำกัด เช่น นักเรียนที่คุยกันจะถูกตัดสิทธิ์ไม่ให้เล่นเกมคอมพิวเตอร์ในชั่วโมงคอมพิวเตอร์ เป็นต้น เด็กที่ร้องไห้ไม่หยุดอาจถูกส่งเข้าไปกักขังไว้ในห้องนอนเป็นเวลา 5 นาที หรือจนกว่าเด็กจะหยุดร้องไห้ เป็นต้น การงดให้รางวัลควรทำให้เหมาะสม ควรงดในสิ่งที่เด็กชอบและไม่งดนานจนเกินไป

7) การทำสัญญากับเด็ก (Behavioral contract)

เป็นการเซ็นสัญญาระหว่างครูกับนักเรียน ในลักษณะที่เป็นลายลักษณ์อักษร เช่น นักเรียนสัญญากับครูว่าจะไม่ขโมยของเพื่อนอีก ตลอดระยะเวลา 2 เดือน เป็นต้น สิ่งที่จะให้เด็กทำสัญญาควรเป็นสิ่งที่เด็กสามารถทำได้ ระยะเวลาในสัญญาไม่ควรนานเกินกว่าที่เด็กจะทำได้มีการตรวจสอบตลอดเวลาว่าเด็กปฏิบัติตามสัญญาหรือไม่หากผิดสัญญาควรมีการลงโทษ หากปฏิบัติตามสัญญาครบถ้วน ควรให้รางวัลแก่เด็ก

8) การหล่อหลอมพฤติกรรม (Shaping)

เป็นการเลือกให้แรงเสริมเฉพาะพฤติกรรมที่พึงประสงค์เท่านั้น เช่น ในห้องเรียนครูชมเด็กที่ตั้งใจฟังครูส่วนเด็กที่คุยกันนั้น ครูไม่ตำหนิ แต่ครูจะแสดงอาการไม่สนใจ การเลือกชมเฉพาะพฤติกรรมที่พึงประสงค์ จะช่วยให้เด็กแสดงพฤติกรรมนั้นซ้ำอีก

7.5.4 บรรยากาศที่พึงปรารถนาในชั้นเรียน

ในการจัดการเรียนการสอน ผู้สอนต่างปรารถนาให้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนดำเนินไปอย่างราบรื่น และผู้เรียนเกิดพฤติกรรมตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ในหลักสูตร บรรยากาศในชั้นเรียนมีส่วนสำคัญในการส่งเสริมให้ความปรารถนานี้เป็นจริง พรรณี ชูทัย (2538 : 261 – 263) กล่าวถึงบรรยากาศในชั้นเรียนที่จะนำไปสู่ความสำเร็จในการสอน แบ่งได้ 6 ลักษณะ สรุปได้ดังนี้

7.5.4.1 บรรยากาศที่ท้าทาย (Challenge) เป็นบรรยากาศที่ครูกระตุ้นให้กำลังใจนักเรียนเพื่อให้ประสบผลสำเร็จในการทำงาน นักเรียนจะเกิดความเชื่อมั่นในตนเองและพยายามทำงานให้สำเร็จ

7.5.4.2 บรรยากาศที่มีอิสระ (Freedom) เป็นบรรยากาศที่นักเรียนมีโอกาสได้คิด ได้ตัดสินใจเลือกสิ่งที่มีความหมายและมีคุณค่า รวมถึงโอกาสที่จะทำผิดด้วย โดยปราศจากความกลัวและวิตกกังวล บรรยากาศเช่นนี้จะส่งเสริมการเรียนรู้ ผู้เรียนจะปฏิบัติกิจกรรมด้วยความตั้งใจโดยไม่รู้สึกรังเกียจ

7.5.4.3 บรรยากาศที่มีการยอมรับนับถือ (Respect) เป็นบรรยากาศที่ครูรู้สึกว่านักเรียนเป็นบุคคลสำคัญ มีคุณค่า และสามารถเรียนได้ อันส่งผลให้นักเรียนเกิดความเชื่อมั่นในตนเองและเกิดความยอมรับนับถือตนเอง

7.5.4.4 บรรยากาศที่มีความอบอุ่น (Warmth) เป็นบรรยากาศทางด้านจิตใจ ซึ่งมีผลต่อความสำเร็จในการเรียน การที่ครูมีความเข้าใจนักเรียน เป็นมิตร ยอมรับให้ความช่วยเหลือ จะทำให้นักเรียนเกิดความอบอุ่น สบายใจ รักครู รักโรงเรียน และรักการมาเรียน

7.5.4.5 บรรยากาศแห่งการควบคุม (Control) การควบคุมในที่นี้ หมายถึง การฝึกให้นักเรียนมีระเบียบวินัย มีใจการควบคุม ไม่ให้มีอิสระ ครูต้องมีเทคนิคในการปกครองชั้นเรียนและฝึกให้นักเรียนรู้จักใช้สิทธิ หน้าที่ของตนเองอย่างมีขอบเขต

7.5.4.6 บรรยากาศแห่งความสำเร็จ (Success) เป็นบรรยากาศที่ผู้เรียนเกิดความรู้สึกประสบความสำเร็จในงานที่ทำ ซึ่งส่งผลให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดีขึ้น ผู้สอนจึงควรพูดถึงสิ่งที่ผู้เรียนประสบความสำเร็จให้มากกว่าการพูดถึงความ ล้มเหลว เพราะการที่คนเราคำนึงถึงแต่สิ่งที่ล้มเหลว เพราะการที่คนเราคำนึงถึงแต่ความล้มเหลวจะส่งผลทำให้ความคาดหวังต่ำ ซึ่งไม่ส่งเสริมให้การเรียนรู้ดีขึ้น

บรรยากาศทั้ง 6 ลักษณะนี้ มีผลต่อความสำเร็จของผู้สอนและความสำเร็จของผู้เรียน ที่ผู้สอนควรสร้างให้เกิดในชั้นเรียน

7.6 สรุปท้ายบท

การจัดการชั้นเรียนมีความหมายกว้าง นับตั้งแต่การจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพในห้องเรียน การจัดการกับพฤติกรรมที่เป็นปัญหาของนักเรียน การสร้างวินัยในชั้นเรียนตลอดจนการจัด

กิจกรรมการเรียนการสอนครู และการพัฒนาทักษะการสอนของครูให้สามารถกระตุ้น พร้อมทั้งสร้างแรงจูงใจในการเรียน เพื่อให้นักเรียนสามารถเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ การจัดการชั้นเรียนมีความสำคัญ เป็นการดำเนินการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดสภาพแวดล้อมในชั้นเรียน เพื่อกระตุ้นส่งเสริมบรรยากาศการเรียนรู้ รวมถึงการแก้ปัญหาพฤติกรรมของนักเรียนโดยมีเป้าหมายเพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดประสงค์ของการเรียนการสอนตลอดจนบรรลุตามเป้าหมายของการศึกษา การจัดการชั้นเรียนแบ่งเป็น 2 ลักษณะคือ 1) การจัดการชั้นเรียนด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ 2) การจัดการชั้นเรียนทางด้านจิตวิทยา ส่วนแนวทางในการจัดการชั้นเรียนเพื่อให้ได้ผลในเชิงปฏิบัติประกอบด้วย 1) สัมพันธภาพระหว่างครูกับนักเรียนคือถือเป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยให้บรรยากาศในชั้นเรียนเป็นไปได้อย่างดีหรือไม่เพียงใด โดยความสัมพันธ์ดังกล่าวประกอบด้วยความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน หรือนักเรียนกับนักเรียนด้วยตนเอง 2) บทบาทในการเป็นผู้นำของครู ซึ่งบทบาทในการเป็นผู้นำของครูออกเป็น 3 ประการคือ ครูที่มีลักษณะเผด็จการ ครูที่มีลักษณะปล่อยปะละเลย ครูที่มีลักษณะเป็นประชาธิปไตย

การปรับพฤติกรรมผู้เรียน หมายถึง การที่ผู้สอนนำเอาหลักการแห่งพฤติกรรม (Behavior Principles) มาประยุกต์ใช้เพื่อเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียนให้เป็นไปในแนวทางที่พึงประสงค์ พฤติกรรมละเมิดวินัยคือ พฤติกรรมที่เกิดขึ้นแล้วทำให้ชั้นเรียนขาดระเบียบ รบกวนกระบวนการเรียนการสอนมิให้สามารถดำเนินการไปได้จนบรรลุเป้าหมาย โดยแบ่งเป็น 2 ประเภทคือ การทำผิดกับการไม่ปฏิบัติงาน เทคนิคทางจิตวิทยาเพื่อแก้ไขพฤติกรรมละเมิดวินัย เช่น การเตือน การลงโทษ การให้รางวัล การให้สิ่งเสริมแรงทางบวก การใช้เวลาออก การทำสัญญากับเด็ก การหลอหลอมพฤติกรรม เป็นต้น ส่วนบรรยากาศที่พึงปรารถนาในชั้นเรียน แบ่งได้ 6 ลักษณะคือ บรรยากาศที่ทำหาย บรรยากาศที่มีอิสระ บรรยากาศที่มีการยอมรับนับถือ บรรยากาศที่มีความอบอุ่น บรรยากาศแห่งการควบคุม และบรรยากาศแห่งความสำเร็จ ซึ่งบรรยากาศทั้ง 6 ลักษณะนี้ มีผลต่อความสำเร็จของผู้สอนและความสำเร็จของผู้เรียนที่ผู้สอนควรสร้างให้เกิดในชั้นเรียน เพื่อให้ความสุขในการเรียนรู้ของผู้เรียน

7.6 คำถามทบทวน

7.6.1 การจัดการชั้นเรียนหมายความว่าอย่างไร

7.6.2 การจัดการชั้นเรียนมีความสำคัญต่อผู้สอนและผู้เรียนอย่างไร

7.6.3 นักศึกษาคิดว่าการจัดการชั้นเรียนด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพการจัดการชั้นเรียนทางด้านจิตวิทยามีความแตกต่างกันอย่างไร

7.6.4 ครูที่มีลักษณะเผด็จการแตกต่างจากครูครูที่มีลักษณะเป็นประชาธิปไตย อย่างไรบ้าง

7.6.5 การสร้างกฎระเบียบร่วมกันระหว่างครูกับนักเรียนมีความสำคัญอย่างไรต่อการเรียนการสอน

7.6.6 การสื่อสารของผู้สอนกับผู้เรียนในชั้นเรียนควรมีลักษณะอย่างไรบ้าง

7.6.7 พฤติกรรมละเมิดวินัยของผู้เรียนมีลักษณะอย่างไรบ้าง จงยกตัวอย่างมี 5 พฤติกรรม

7.6.8 ให้นักศึกษาอธิบายเทคนิคทางจิตวิทยาเพื่อแก้ไขพฤติกรรมละเมิดวินัยมา 3 เทคนิค พร้อมยกตัวอย่างสถานการณ์ประกอบ

7.7 เอกสารอ้างอิง

กฤษณี คำชาย. 2544. **จิตวิทยาเพื่อการเรียนรู้**. กรุงเทพมหานคร : สถาบันราชภัฏสวนสุนันทา.

กฤษณี คำชาย. 2551. **การจัดการชั้นเรียนแบบสร้างสรรค์**. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.

การจัด پایนิเทศ. (ออนไลน์). สืบค้นวันที่ 6 กรกฎาคม 2559 จาก : <http://socialscience.igetweb.com/index.php?mo=3&art=100359>

กองวิจัยทางการศึกษา. (2542). **การสังเคราะห์รูปแบบการพัฒนาศักยภาพของเด็กไทยด้านความรับผิดชอบและมีวินัยในตนเอง** โครงการการศึกษาศักยภาพของเด็กไทย.

กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา.

ปริยาภรณ์ ตั้งคุณานันท์. 2557. **การจัดการห้องเรียนและแหล่งเรียนรู้**. กรุงเทพมหานคร : มินเซอริวิส ชับพลาย.

พรธณี ชูทัย เจนจิต. 2538. **จิตวิทยาการเรียนการสอน**. กรุงเทพฯ : ต้นอ้อการพิมพ์.

ศศิธร ชันติธรางกูร. 2551. **การจัดการชั้นเรียนของครูมืออาชีพ**. วารสารครุศาสตร์, 1 (2), 1.

สุพิน บุญชูวงศ์. 2531. **หลักการสอน**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : แสงสุทธิการพิมพ์.

สุรางค์ ไคว้ตระกูล. 2559. **จิตวิทยาการศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ 12. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Brophy, P.R. 1996. **Classroom Management and Discipline**. London : Longman.

- Eby, L. H. 1998. **Classroom Management**. New York : McGraw-Hill.
- Freigberg. H. J. 1999. **Beyond behavioralism : changing the classroom paradigm**.
Boston : Allyn and Bacon.
- Joyce. M., Fisher. J., and Hoover. G. 2003. **The key elements of classroom management**. Alexandria, VA : Association for Supervision and Curriculum Development.
- Kaser. C. H. 2000. **Series on highly effective practices- classroom environment**.
From [http://education.odu.edu/esse/docs/classroom environments.pdf](http://education.odu.edu/esse/docs/classroom%20environments.pdf).
- Kounin, J. 1970. **Discipline and Group Management in the Classroom**. New York : Holt, Rineheart and Winston.